จริงหรือที่มนุษย์หยุดการเปลี่ยนแปลงไม่ได้

ระพี สาคริก

เรามักนำมากล่าวกันเป็นช่วง ๆ ว่า**"การเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลาย ไม่มีมนุษย์คนใดแม้มีอำนาจลันฟ้าแค่ไหน จะสามารถหยุดยั้งได้"** หากเป็นการกล่าวเพื่อเตือนสติคนไม่ให้หลงยึดติดอยู่กับรูปแบบของสิ่งต่าง ๆ ก็น่าจะถือว่ามีเหตุมีผลให้รับฟังไว้เพื่อนำมาพิจารณาให้เห็นสัจธรรมได้ถ่องแท้ยิ่งขึ้น แต่ถ้ากล่าวจากความรู้สึกที่หวังประโยชน์ใส่ตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยที่คิดเอาตัวรอด คงเป็นอีกด้านหนึ่งซึ่งน่าจะนำมาพิจารณาหาเหตุและผลให้ถึงที่สุด เพื่อหวังหยั่งรู้ได้ถึงสิ่งที่แอบแฝงอยู่ในส่วนลึกของบุคคลผู้กล่าว

ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างมองได้รอบด้าน และในช่วงหนึ่งน่าจะเห็นได้ทั้งสองด้าน อีกทั้งควรรู้ว่าด้านใดคือรากฐานของอีกด้านหนึ่งด้วย ก็น่าจะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลายที่เชื่อว่าไม่มีมนุษย์คนใดจะหยุดยั้งได้นั้นคือสัจธรรมของสิ่งซึ่งมีด้านรูปแบบปรากฏอยู่นอกรากฐานจิตใจมนุษย์แต่ละคน และมีเหตุมีผลเตือนสติให้รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยที่ไม่ไปยึดติด และรับเอาอิทธิพลจากมันเข้ามาเป็นสิ่งกำหนดวิถีชีวิตตนให้จำต้องสูญเสียคุณค่าอันแท้จริงไปด้วย

ถ้าไม่มองข้ามความสำคัญของสิ่งซึ่งควรถือว่า คือรากฐานที่แท้จริงของมนุษย์ และสนใจค้นหาความจริงจากสิ่งดังกล่าว จากการนำปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์และรักษาไว้ได้อย่างมั่นคง น่าจะพบว่า **"เหตุและผลซึ่งมีธรรมชาติสัมพันธ์อยู่กับการเปลี่ยนแปลงของสรรพชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ในความหมายที่นำมาเน้นถึงการเปลี่ยนแปลงนั้น มีความจริงปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคนโดยแท้"**

ดังนั้น หากใครสามารถหยุดได้ที่เหตุซึ่งปรากฏอยู่ในตน แม้ว่าสรรพรูปแบบที่ปรากฏหลากหลายอยู่ในบรรยากาศภายนอกจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างไร ย่อมสามารถรู้ได้ว่าสิ่งเหล่านั้นหาใช่เป็นของจริงไม่ และเมื่อไม่ไปยึดติดอยู่กับมัน ตัวเองย่อมไม่ได้รับผลซึ่งเป็นพิษภัยที่อาจเกิดขึ้นไม่ว่าหนักเบาแค่ไหน เราจึงกล่าวอย่างเชื่อมั่นในสัจธรรมได้ว่า **"มนุษย์แต่ละคนสามารถหยุดกระแสการเปลี่ยนแปลงได้ทุกสิ่งทุกอย่าง และคนมีสิทธิอย่างเต็มที่ที่จะหยุดโดยไม่ส่งผลกระทบทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ว่าจะเริ่มจากเรื่องใดย่อมถึงเรื่องอื่นได้ทุกอย่างและนำปฏิบัติได้ทุกโอกาส"**

อนึ่ง ใคร่ขอทำความเข้าใจต่อไปให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า บุคคลผู้หยุดแล้ว ณ จุดนี้ หาใช่ผู้ซึ่งวางเฉยจนไม่คิดปฏิบัติใด ๆ เพื่อหวังสร้างสรรค์ไม่ หากกลับมีพลังสูงอีกทั้งมั่นคงยิ่งกว่าเก่า เพราะการไม่ยึดติดเกิดจากความเข้าใจซึ่งมีรากฐานหยั่งลงลึกชี้ง ทำให้ปราศจากความท้อถอยเมื่อพบกับปัญหาต่าง ๆ โดยที่รู้สึกว่าปัญหาคือครูสอนสัจธรรมได้อย่างลึกซึ้ง แทนการมองว่าเป็นสิ่งเลวร้าย และบุคคลผู้เข้าถึงแล้วย่อมมีนิสัยที่กล้าเผชิญความจริง รวมถึงมีความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์เหนือกว่าสิ่งอื่น

บุคคลใดที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ยิ่งขึ้นซึ่งไม่เพียงแต่วัยวุฒิ หากด้วยรากฐานจิตใจอย่างสอดคล้องกันไปตามเหตุและผล ย่อมมีธรรมชาติซึ่งผู้มีโอกาสพบเห็นและสัมผัส บังเกิดศรัทธาและสร้างความรู้สึกที่อบอุ่นแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง โดยที่ตัวเองไม่คิดมุ่งหวังสร้างสิ่งเหล่านั้นให้เกิดขึ้นจากบุคคลอื่นอยู่ในรากฐานความรู้สึก หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่า **"เป็นบุคคลผู้ซึ่งละแล้วจากความอยากทั้งหลาย"**

หากหวนกลับไปพิจารณาที่สังคมและการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเห็นแล้วว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏอยู่ภายนอกอันถือเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เรื่องจริงจังให้ยึดถือ เราจะพบว่ายังมีวิถีทางที่ตกต่ำลงไปเรื่อย ๆ แม้ประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งในช่วงหลัง ๆ มีการตื่นตัวอย่างเห็นได้ชัด แทนที่จะมองเห็นสัจธรรมจากรากฐานว่า**"การละจากความอยากได้ น่าจะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นของจริงสามารถเกิดขึ้นอย่างอิสระ"** กลับยังคงมองอย่างเอาจริงเอาจังกับภายนอก เช่นมีการรณรงค์ให้คนปลูกต้นไม้ แต่มองข้ามความสำคัญของเหตุที่แท้จริงซึ่งอยู่ในรากฐานแต่ละคน...

การปลูกต้นไม้โดยเฉพาะที่กล่าวกันบนพื้นฐานความรู้สึกของจิตใจที่ค่อนข้างหยาบมากว่า"ปลูกป่า" หากมองได้ลึกซึ้งจากรากฐานซึ่งละเอียดอ่อนสักหน่อยจะพบว่า ไม่ได้นำไปสู่เป้าหมายที่สมบูรณ์พร้อม เพราะป่าเป็นสิ่งอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติซึ่งมีสรรพชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ผสมกลมกลืนกันมาช้านาน แต่สิ่งซึ่งเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์นั้นหายากมากที่จะไม่มีกิเลสมนุษย์เข้าไปเจือปน แม้สภาพที่เรียกกันว่า"ป่าปลูก" จริง ๆ แล้วก็คือการปลูกต้นไม้ซึ่งด้านหนึ่งย่อมมีความต้องการในเรื่องของเงินและวัตถุเข้าไปแอบแฝงอยู่ด้วย จึงไม่ช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างถึงแก่น

เท่าที่เชื่อกันว่า การปลูกต้นไม้จะช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นั้น ก่อนอื่นย่อมต้องเสียทั้งแรงงาน เวลา และเงินทุน แต่เท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วหากคิดได้จะพบว่าไม่ได้แก้ไขปัญหาอย่างถึงเหตุผลที่แท้จริง เนื่องจากปัญหาดังกล่าว เกิดจากเงื่อนไขซึ่งมีเหตุอยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคน และต้นไม้ก็คือสิ่งมีชีวิตซึ่งมีการตายการเกิดและการสืบพืชพรรณ การที่คนปลูกหากพิจารณาที่ชนิดก็คงทำได้เพียงบางชนิดสุดแต่คนจะเลือกสรรมาใช้ จึงน่าจะมีเหตุผลลึกซึ้งลงไปอีกระดับหนึ่งว่า**"ปลูกเพราะต้องการผลตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นความมีหน้ามีตา หรือสิ่งอื่นใด หรือว่าปลูกเพราะมีความรักความจริงใจที่จะปลูก โดยไม่คำนึงว่าใครจะสั่งให้ปลูกหรือปลูกตามกระแสของสังคมและคนอื่น"**

บุคคลใดปลูกต้นไม้เพราะมีความรักและความจริงใจโดยไม่คำนึงว่าใครจะปลูกหรือไม่ ย่อมถือว่าตนเป็นผู้ซึ่งหยุดได้แล้วจากรากฐานตนเอง และผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ย่อมไม่คิดทำลายต้นไม้ไม่ว่าชนิดใดทั้งสิ้น ซึ่งคุณค่าของการปฏิบัติจากความรู้สึกนึกคิดดังกล่าว ย่อมบังเกิดแก่ผู้ปฏิบัติโดยแท้ **"การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งควรมองที่รากฐานจึงหาใช่เน้นที่การปลูกต้นไม้ แม้จะเริ่มต้นจากการปลูกต้นไม้ก็น่าจะมุ่งไปที่การละความอยากหรือกิเลส และแล้วสิ่งมีชีวิตตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายก็จะมีโอกาสเติบโตขึ้นมาเป็นธรรมชาติเช่นปกติ"** การคืนสู่ธรรมชาติซึ่งควรมีผลอย่างแท้จริงน่าจะได้แก่การที่แต่ละคนพึงคืนกิเลสอย่างต่อเนื่องให้ได้ ภายในวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งน่าจะเกิดจากการเน้นปฏิบัติจากความรักความจริงใจ และซื่อสัตย์ต่อสิ่งดังกล่าวได้ตลอดไป

โอกาสซึ่งแต่ละคนจะหยุดได้จึงมีอยู่ในรากฐานตัวเองแล้ว การเข้าถึงเหตุผลดังกล่าวได้ก่อนหรือหลังจึงถือเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างอิสระ โดยไม่ผูกติดไว้กับวัยว่าจะต้องเป็นคนมีอายุ หรือยากดีมีจน แม้มีรูปร่างหน้าตาอย่างไร และสิ่งนี้เองที่ช่วยให้คนสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานความหลากหลายได้อย่างมีความสุข เนื่องจากมีความเข้าใจความจริง จึงไม่ถือสาใคร คงเหลืออยู่แต่เมตตาธรรมอันบริสุทธิ์ และสามารถสานกระแสความขัดแย้งให้บังเกิดความเป็นหนึ่ง ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวควรถือเป็นอุดมการณ์ของบุคคลผู้เป็นผู้ใหญ่ที่สังคมไม่ผันกับอีกด้านหนึ่ง ย่อมช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้เข้าถึงซึ่งความสุข อันพึงหวังว่าน่าจะบังเกิดผลดีแก่ตนเองอย่างแท้จริงด้วย

สุดท้ายของเรื่องนี้จึงใคร่ขอฝากไว้แก่บรรดาเพื่อนรุ่งสุชร่วมทุกข์ทั่ว ๆ ไปว่า ชีวิตบุคคลใดผู้เติบโตยิ่งขึ้นแล้วเริ่มมองเห็นได้ชัดเจนว่า ชนรุ่นหลัง และคนในด้านซึ่งชีวิตยังด้อยโอกาส เป็นครูสอนตนอันมีคุณค่าเหนือตนย่อมหมายความว่า เป็นผู้ที่เริ่มเข้าถึงสัจธรรมลึกซึ้งยิ่งขึ้น หรืออีกนัยหนึ่ง เริ่มเข้าถึงจุดที่สามารถหยุดทุกสิ่งทุกอย่างได้แล้ว

เช่นเดียวกันกับบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นครู หากเริ่มรองเห็นได้ชัดเจนว่า ศิษย์เป็นผู้ให้ความรู้แก่ตนลึกซึ้งยิ่งกว่าสิ่งซึ่งตนได้ให้แก่เขาทั้งหลาย ย่อมหมายความว่าความเป็นครูที่แท้จริงได้เริ่มเกิดขึ้นแล้ว และสิ่งดังกล่าวคงไม่หมายความอย่างจำกัดกรอบอยู่เพียงครูในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย หากหมายถึงผู้ใหญ่ทุกคนผู้ซึ่งเติบโตยิ่งขึ้นด้วยตำแหน่งหน้าที่ซึ่งสังคมทั่วไปมอบให้รับผิดชอบ

ดังนั้น หากคนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งวิถีชีวิตผ่านพ้นประสบการณ์ไปจนถึงค่อนคนแล้ว แต่สิ่งดังกล่าวก็ยังไปไม่ถึงจุดเริ่มต้น หากตกลงไปสู่หลุมกิเลสลึกซึ้งยิ่งขึ้น ย่อมบ่งบอกโดยธรรมชาติของสังคมว่า กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ด้านใด-

ของวัฏจักรหนึ่ง บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงอันควรถือว่าคือสัจธรรม

แต่ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมจะมุ่งไปสู่ด้านใด สำหรับบุคคลผู้หยั่งรู้ได้ถึงความจริงแล้วคงเข้าใจว่า นั่นเป็นเพียงจุดสานถึงกันระหว่างโลกกับธรรม หากตนยังมีชีวิตซึ่งต้องดำเนินต่อไป ความรู้ความเข้าใจถึงความจริงบนพื้นฐานตนเอง อันมีเหตุมีผลสืบเนื่องมาแต่อดีตแล้ว ถือเป็นสิ่งพึงควรรักษาไว้อีกทั้งมุ่งมั่นสืบสานต่อไปอย่างดีที่สุด โดยที่เน้นการนำปฏิบัติอย่างปราศจากความรู้สึกท้อถอย ไม่ว่าจะได้รับผลกระทบจากสิ่งใดซึ่งมีเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากสิ่งซึ่งปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ ณ ภายนอก ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่และไกลหรือใกล้

หากจะกล่าวว่าขอให้ชีวิตแต่ละคนจงประสพโชคดี จริง ๆ แล้วจึงหาใช่อยู่ที่พรซึ่งใครหนึ่งนำมาให้แก่กันไม่ แต่ในมุมกลับ บุคคลผู้ให้พรคนอื่นถ้าให้ด้วยใจจริง ตนนั่นแหละที่พึงได้รับคุณค่าแห่งพรนั้นอยู่แล้ว ส่วนบุคคลผู้รับพรถ้ายังไม่คิดจะหยุดสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองและที่ตนเอง นอกจากไม่ช่วยให้พรนั้นบรรลุผลแล้ว ยังอาจทำให้ตัวเองต้องได้รับผลเสียหายในอนาคตยิ่งไปกว่าเก่า โดยมีเงื่อนไขจากพรนั้นเป็นส่วนหนึ่งซึ่งร่วมอยู่ด้วย.

18 เมษายน 2539